

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franco.

Učiteljski Tovarisi izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.—
četrto leta 2-50
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat 14
trikrat 12
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 29. junija 1917.

Pavel Flerè:

Nekaj o učiteljskih društvih.

Pred skoraj tremi leti so se pri nas povsod na mah zaprle zborovalne dvorane učiteljskih društev. Nekateri so dvomili, da bi bilo to organizacijskem razvoju slovenskega učiteljstva v prid in so si na tihem želeli le še krepkejšega strujenja vrst; drugi pa so bili mnenja, da vojni čas, ko je odšlo pod orožje tudi mnogo društvnikov, ni primerni čas za zborovanje. Danes ni menda nikogar več, ki bi tako govoril, ker smo že precej spoznali, da je v tem brezdruštvenem času ledina, ki smo jo v organizaciji že pred vojno povprečno kaj plitvo orali in časih slabo pleli, postala celina. Zato je bilo že nujno potrebno, da so se začeli oglašati klici po zopetnem delovanju učiteljskih društev; rodé se iz spoznanja, da celina ne more prinašati sadu. In štajerska učiteljska »Zveza« že vprašuje v 9. let. št. »Tov.«: »Ali bi ne bilo umestno, da prirede društva vsaj po eno zborovanje ter prepričajo, da nam posamezniki ne zaspijo za vedno?« To je, česar se nam je bati, da »posamezniki ne zaspijo za vedno«; ker o sili organizacije, ki prepušča vsako organizacijsko delo skoro tri leta takorekoč samemu sebi, ne moremo biti prepričani.

V isti »Tov.« št. je razpisalo zborovanje ljubotomsko učiteljsko društvo in v tem razglasu je nekaj, kar nas sili, da izpregovorimo splošno besedico o sedanjem zopetnem delovanju učiteljskih društev. Nikakor si ne dovoljujemo kake kritike tam označenega sporeda, opiramo se nanj le, ker nam je kažipot do tega, kje bo treba zastaviti vzvod.

Tisti spored se glasi: 1. običajna poročila; 2. volitve; 3. aktualna stanovska in pedagoška vprašanja; 4. slučajnosti. — Ni nam znano, ali je to društvo med vojno kedaj zborovalo ali ne, kar pa je

tudi vseeno za naš namen, ker ne govorimo o ljubotomskem društvu, marveč o učiteljskih društvih iz brezdruštvene dobe sploh.

Predvsem je na tem sporedu točka, ki za zdaj mora odpasti s prvega zborovanja, to so volitve; oziroma, če se postavijo na dnevni red, naj se pač ne dopušča, da se vodstvo izpremeni. Voz tiči pregloboko, vodstvo pa stoji pri njegovem ojesu in ve — to je njegova dolžnost! — kako je treba voz naravnati, da se izkoplje. Vsi ostali društvniki naj potiskajo, snažijo osi in pesta ter pomagajo, da se kolo zasuče. Pri ojesu pa ostani, ki je tega vajen. Vpogleda v notranjost lastnega učiteljskega društva ne more imeti noben društvnik tako popolnega, kakor predsednik in vodstvo, ta vpogled pa je nujnost za uspešno delovanje. S slabim vodstvom je seveda druga; a to imajo na svoji vesti društveni člani in naj sami opravijo s svojo vestjo.

Na dnevni red vsakega prvega zborovanja pa mora točka 3.: aktualna stanovska in pedagoška vprašanja. Tukaj smo zamudili največ in tukaj bo treba najtemeljitejšega dela, da popravimo nujno zadevo vsaj v toliko, da se bomo lahko upoštevali. Ta vprašanja bi nudila organizaciji lahko najtrdnjšo vez, in vendar so ravno ta povzročila največjo desorganizacijo.

Sicer so se vzlic stanovskoduševnemu počivanju prijaviteli v tej dobi drnavosti nekateri glasovi in pripovedovali o podražavljenju šolstva, o avtonomnem šolstvu. A pravilne orientacije ni bilo nobene, ni bilo nobenega razgovora, dasi bi bil premujno potreben. Centralna organizacija je prepuščala deželni in okrajnim, da se poprimejo vprašanja sama — če hočejo, kajti iniciative ni bilo v to nobene! — manjše organizacije so se zanašale na osrednjo, izgubil se je stik in kontrola. Tako se je tudi lahko zgodilo, da je zapisal »Tov.« v svoji 7. št., govoreč o nameranih državnih naredbah tudi o podražavljenju ljudskega in meščanskega šolstva, naslednje nekontrolirane besede: »... po tej odredbi hrepeni vse avstrijsko ljudskošolsko in meščanskošolsko učiteljstvo«. Da so se izrazile te malo previdne

besede z ozirom na demokratični in narodnostni značaj, je bilo mogoče le, ker počiva vse organizacijsko delo. Ni kontrole.

In ni iniciative. Ali se je zavzelo do zdaj le eno slovensko učiteljsko društvo za to, da premotri in porazgovori od vseh strani podražavljenje šolstva? Ali smo se res zanašali prav naivno na to, da so v tem oziru zadostni in za odločevalce obvezni v tem vprašanju sklepi »Zaveze« let 1896., 1899., 1903. itd., ko se je sklepalo o gmotnem stanju učiteljstva ter sklepe postavilo celo na drugačno osnovo kakor je podražavljenje šolstva? In končno: Jeli bil kdo, ki je zbral vsaj te sklepe ter jih poklical odločilnim faktorjem v spomin? Jeli kdo pozval osrednje vodstvo, da to stori?

Odgovori so sami nikalni.

Zadnje vprašanje pa nam odpira vidok na postopek demokratične organizacije, ki skoro da izključuje možnost izgubitve vsakega medsebojnega stika. Pri nas je navada, da čakajo društva v obsežnejših pereh vprašanj na iniciativo od strani osrednjega vodstva; to samo zopet si jih dobiva (čitaj: je dobivalo pred vojno) ali od osrednje avstrijske ali kake druge osrednje zveze, ali pa je čakalo na to, da so prišle iniciative od posameznikov pri glavnih skupščinah. V obojem je premalo energije, zlasti ker se navadno ni skrbelo za to, da se poglobi v tako vprašanje lahko vsa organizacija. Osrednje vodstvo — demokratično, kakor mora biti vseh naših razmer in našega mišljenja — bi moralo sprejemati iniciativo od vsakogar, jo temeljito predelati po njenem bistvu in jo preceniti po njeni vrednosti ter jo dati v obravnavo posameznim manjšim organizacijskim skupinam. Prvič poglobi tako ravnanje stik vodstva z vsem včlanjenim učiteljstvom, drugič pa nudi primerne snovi, ki sili vsakega posameznika k poglabljanju v stanovska (in seveda tudi v šolska, znanstvenovzgojna i. dr.) vprašanja.

Ta medsebojni stik in medsebojno duševno oplojevanje nam je dozdaj docela nedostajalo. In ne motimo se, če zapišemo temu nedostatku na rovaš precejšnji del sedanje nevarnosti, »da nam ne-

kateri društvniki zaspijo za vedno«. Vezni med posameznimi članicami so bile prerahle, pretanke z osrednjo organizacijo. Tako se je lahko zgodilo, da je izgubilo v tej brezdruštveni dobi še tisto malo medsebojne iniciative in tisto malo kontrole, kar je je bilo; tako pa smo dospeli tudi do tja, da smo ravnodušno čakali in celo pozdravljali oktroiranje podražavljenja šolstva v zvezi z znanimi »belangi«.

Zato trdimo, da je razgovor o stanovskih vprašanjih nujno potreben za vsako društvo na prvem zborovanju in na več zaporednih. Prvo mora šele ustvarjati razpoloženo, kajti nikar ne rešujemo takih pereh vprašanj spet po znanem načinu: eden predava, o govoru je nekaj debate, sklep in — amen. Ta »amen« izključuje vsako nadaljno delovanje. V tem in v podobnih vprašanjih je bolj na mestu sintetični postopek, ki pa zahteva več dela in vsestranskega skupnega dela: Na zborovanje, ko je vprašanje prvič na dnevnem redu, prinese vsak s seboj svoje mnenje, svoje prepričanje; ta se križajo, menjavajo; eden članov (ali tudi več), ki se je v zadevo zlasti poglobil, prevzame vodstvo take debate in združuje mnenja, predsednik pa oddaja raznostrano poglobitev v studij posameznikom, da si ustvarijo na podlagi podanega svoje mnenje do prihodnjega razgovora, ko nastopi tisti, ki je mnenja združeval, in jih zdaj pri novem razgovoru osvetli od vseh strani. Tedaj šele pride na vrsto analiza vprašanja, ki pa se vnovič združi in — če ne rodi sklepa, je vsaj res poučila vse člane o vprašanju in poglobila zanimanje za stanovske zadeve.

Ne vprašujemo po tem, ali je tak postopek »parlamentaren« in »tradicionalen«; upamo pa o njem to, da bi budil smisel za stanovska vprašanja, ki je bil dozdaj tako mal celo pri društvenih članih, t. j. pri organiziranem učiteljstvu. Formalni uspeh pa bi bil, da pove in zastopa vsakdo lahko svoje mnenje, ne v brezplodni debati, v kakršni tako radi govorimo govora željni, marveč v skupnem delu, ki zahteva odločno stvarnost.

S takim postopkom bi imelo slovensko učiteljstvo kmalu v sebi, v svojem prepričanju, pojasnjene vse »za« in »pro-

LISTEK

Iz umetniškega sveta.

Kocianov koncert.

Dne 23. maja zvečer je nastopil v dvorani hotela »Union« češki violinski virtuoz Jaroslav Kocian. Med svetovnimi umetniki ga poleg Hubermanna in sorjakov Kubelika ter Ondříčka najpogostejše imenujejo. Ondříček nam je letos tako že podal par ur umetniškega vžitka, sedaj mu je sledil Kocian, ki je s svojo čutapolno, virtuožno igrjo tako očaral poslušalce, da so se šele par trenutkov po končanih točkah izbudili iz sanj in so začeli ploskati. Naj si bo v Mozartovem koncertu v D duru, ali v Goldmarkovem koncertu v A molu ali v svojem »Intermezzu pittoresque«, Dvořakovem »Slovanskem plesu« in ostalih točkah se je Kocian izkazal močnejši, ki sijajno obvlada svoj instrument in izvablja iz njega nebeško lepe tone, akorde in kadence, premagujoč vse težkoče z obču-

dovanja vredno tehniko. Treba je priti na Kocianov koncert, prinesiti seboj ušesa in srce, pa mi lahko verjamete, da pojedete iz dvorane popolnoma izpremenjeni, odtujeni prokleti vsakdanjosti. Kocian je pa kot priznani virtuoz tudi imel velikansko srečo v izbiri spremljevalca. Taki pianisti solisti in zlasti spremljevalci solista so bele vrane. Slišal sem dosti koncertov, ne le doma, drugod — lansko leto nebrot odličnih — v nepozabni glasbeni, zlati Pragi, ampak spremljevalca, ki bi solista tako imenitno spremljal kot je Kociana A. C. Rypl, še nisem slišal. To je umetnik prve vrste. Harmonija med solistom in spremljevalcem je bila kot bi se obe duši izlili v eno. A. C. Rypl je sam sviral tri značilne češke klavirske skladbe, starejšo B. Smetanov »Furiant«, novejši Sukov »V roztoužení« in V. Novakov: »Amoroso«, vse tri točke z izbojno tehniko in frapirajočo bravuro. Od točke do točke je naraščalo navdušenje občinstva, katerega pretežno večino so tvorili Kocianovi rojaki — bratje Čehi. Ploskanja in priznanja ni bilo konca ne kraja in umetnika sta morala dodati par točk izven vzporeda.

Lahko rečem, da je bil Kocianov koncert eden najlepših večerov v sezoni, ki se — kakor vse kaže — bliža koncu.

»Glasbena Matica« je hotela prirediti koncert hrvaške pevke Maje pl. Strozzičeve. Zaradi potovalnih zaprek ga je žal morala preložiti na jesen. —

K splošnemu pregledu letošnje koncertne sezone se še o priliki povrnem.

Zorko Prelovec.

To in ono izza preteklih dni.

XIII.

Brskajoč po starih svojih »spominskih« listinah sem našel listek, ki je bil pred več nego desetimi leti izšel v nekem slov. političnem časopisu. Da ga otmem pozabljivosti, priobčim ga v našem šolsko-političnem listu, ker mislim, da značilno kaže, kako se je godilo in se še godi ob naših šolskooblastvenih sejah.

Seja okrajnega šolskega sveta v Zakotju na sv. Aleša dan 1. 1906.

Predsednik: Guten Tag, meine Herren!

Člani: dekan, nadzornik, dva učitelja in dva deželna odposlanca se manj ali bolj spoštljivo priklonijo in sedejo.

Dnevni red:

1. Poročila.

Okrajni šolski nadzornik, pred kakimi petindvajsetimi leti upokojeni profesor, ki pa še ni pozabil brati in pisati, začne — seveda po nemško — polglasno, zaspano čitati, kaj je od zadnje seje okrajni šolski svet sklenil ali kaj se je »kurentno« rešilo.

Za naivne »bravce« moram povedati, kaj se pravi »kurentno« rešiti. Pri okrajnih šolskih svetih in baje tudi pri deželnem šolskem svetu se vse kočljivo zadeve, naprimer nastavljanje protežiranih učiteljev na dobre službe, disciplinarne zadeve župnikov-katehetov z učiteljicami, no, in sploh vse, kar bi mogoče dalo povod kake debati, rešuje »kurentno«. Kadar se nabere kaj takega gradiva, potem odpade gotovo par sekaj okrajnega šolskega sveta.

Nadzornik poroča: ... učiteljica A. v B. je dobila tritedenski dopust zaradi boleznj, izpahlila si je mazinec na levi roki in ne more poučevati; učiteljica C. v D.